

**ความหมายของพื้นที่ เงื่อนไขของความทรงจำ : ความสัมพันธ์
ระหว่างความทรงจำกับการให้ความหมายของพื้นที่ บ้านห้วยกบ***

Meaning of Space, Condition of Memory : Relation

Between Memory and Meaning of Space

at Baan Huai Kop

อังกูร หงษ์คณานุเคราะห์ **

Angkoon Hongkananukraw

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ในการทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างความทรงจำของผู้คนและปรากฏการณ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันของชุมชนบ้านห้วยกบ โดยอาศัยการเก็บข้อมูลผ่านการสังเกตการณ์ (Observation) การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม (Participant observation) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth) สำหรับแนวคิดที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ แนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างประวัติศาสตร์และความทรงจำ และบทบาทและที่มาของความทรงจำ

* บทความชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งของการนำเสนอในการประชุมโครงการวิจัยการศึกษาอัตลักษณ์ทางภาษา และวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาศักยภาพชุมชนจังหวัดกาญจนบุรี โดย ภาควิชาวรรณคดี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วันที่ 27 พฤศจิกายน 2558

This article is part of the research presented at the conference of "The Research and study of Language and Cultural Identity for Community Development Kanchanaburi Province" by Department of Literature, Faculty of Humanities , Kasetsart University 27 November 2015

** ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Department of Sociology and Anthropology, Faculty of Social Sciences Kasetsart University
Corresponding author, e-mail: Angkoonh@yahoo.com

ผลการศึกษาพบว่า ความสัมพันธ์ของข้อมูลความทรงจำและข้อมูลประวัติศาสตร์ของหมู่บ้านห้วยกบนั้นมีสอดคล้องและสนับสนุนต่อการยืนยันถึงสาเหตุของปรากฏการณ์การเข้ามาอยู่อาศัยและก่อตั้งหมู่บ้านว่ามีความเกี่ยวข้องกับรัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างการไฟฟ้าฝ่ายผลิต ในประเด็นต่อมาเป็นการให้ความหมายบ้านห้วยกบของกลุ่มคนที่ได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อนวชิราลงกรณ์ พบว่า เงื่อนไขและข้อจำกัดที่พวกเขาต้องเผชิญในทางเศรษฐกิจและการเข้าถึงทรัพยากรในปัจจุบันส่งผลให้พวกเขาหวงระลึกถึงการใช้ชีวิตและหมู่บ้านเดิมที่เคยอาศัย ทั้งนี้ความทรงจำดังกล่าวมักปรากฏขึ้นโดยการเปรียบเทียบกับสิ่งที่พวกเขาเผชิญอยู่ที่บ้านห้วยกบ ประเด็นสุดท้ายเป็นความหมายของบ้านห้วยกบจากกลุ่มผู้อพยพที่มาจากประเทศเพื่อนบ้าน ปัจจุบันพวกเขาอาศัยอยู่ในหมู่บ้านห้วยกบที่เต็มไปด้วยข้อจำกัดต่างๆ รวมทั้งการไม่ได้รับสิทธิในฐานะพลเมือง แต่พวกเขาเกือบทั้งหมดเห็นว่า บ้านห้วยกบเป็นพื้นที่ของโอกาสและการดำเนินชีวิตที่ดีกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับอดีตที่พวกเขาจากมา ซึ่งความทรงจำของพวกเขาจากการเปรียบเทียบกับสิ่งที่พวกเขาเผชิญในปัจจุบันเช่นเดียวกัน

เรื่องราวของความทรงจำเหล่านี้จึงไม่ได้จำกัดตัวเองอยู่กับอดีตหากแต่ได้แสดงให้เห็นถึง ความคิด ความรู้สึกหรือแม้แต่ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในปัจจุบันด้วยเหตุนี้บ้านห้วยกบเองไม่ได้มีความหมายเพียงพื้นที่อยู่อาศัยของผู้คนกลุ่มต่างๆ หากแต่ยังเป็น แหล่งหรือพื้นที่กักเก็บและทำให้ความทรงจำของพวกเขาเหล่านี้เกิดขึ้นด้วยเช่นกัน

คำสำคัญ : ความทรงจำ ความทรงจำร่วม ความหมายของพื้นที่

Abstract

The article aims to understand the relation between Baan Huai Kop people's memory and phenomenon utilizing qualitative methods consisting of observation, participant observation, and in-depth interview to collect data. The concept of the relation between history and memory and the concept of the emergence and function of memory are the conceptual framework of this article.

The results in this article indicate that the relationship between memorial and historical data of Baan Huai Kop are supported and testified each other about the occurrence of the past, especially, on immigration related to governmental agencies such as EGAT (Electricity Generating Authority of Thailand). For the meaning of "Baan Huai Kop" of people who were affected by the construction of CDR Vajiralongkorn Dam, economic difficulty and the limitation on resource access cause them to reminisce livelihoods in former village, by comparing with present lives at Baan Huai Kop. In contrary for displaced people who came from neighboring countries and haven't yet gotten Thai citizen rights, Baan Huai Kop is place of opportunity and better lives comparing to their lives in the past. Their memories are related to what they are facing in present time.

Therefore the memories is not confined themselves with the past only, and they indicate through their thought, their feeling and phenomena. Likewise, the meaning of Baan Huai Kop is not only the living place but also the storage space of memory that causes of their memories emerge.

Keywords : memory, collective memory, meaning of space

บทนำ

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526 พื้นที่ “บ้านเกริงกระแสง”¹ หรือ “บ้านห้วยกบ” ได้เริ่มต้นถูกจัดตั้งขึ้นโดยการจัดสรรที่ดินให้แก่ประชาชนสำหรับใช้ในการดำรงชีวิตและอยู่อาศัย เพื่อเป็นการชดเชยผลกระทบที่พวกเขาได้รับจากการสร้างเขื่อนวชิราลงกรณ์ ทั้งนี้มีการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการ ซึ่งประชาชนที่ได้รับการจัดสรรที่ดินในบ้านห้วยกบดังกล่าวนั้นเป็นผู้ที่มีภูมิลาเนาเดิมอยู่ในหมู่บ้านต่างๆ ของเขตพื้นที่อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ไม่ว่าจะเป็นบ้านชิม่องทะ บ้านโลเจีย บ้านดงไผ่ เป็นต้น (สมชาย ศรีสุข, 2554: 35-36) จากจุดเริ่มต้นอันเนื่องมาจากโครงการสร้างเขื่อนวชิราลงกรณ์ดังกล่าว ได้ส่งผลให้พื้นที่อย่างบ้านเกริงกระแสงหรือบ้านห้วยกบในปัจจุบันนี้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม แม้ว่าในชุมชนจะมีการตั้งบ้านเรือนและแบ่งพื้นที่การถือครองอย่างชัดเจนจากการจัดสรรของไฟฟ้าฝ่ายผลิตมาตั้งแต่ตั้งหมู่บ้าน แต่กระนั้นด้วยสภาพที่ตั้งของหมู่บ้านที่อยู่ตามแนวชายแดนทำให้ในอดีตนั้นมีการเคลื่อนย้ายเข้าออกของผู้คนกลุ่มต่างๆ โดยเฉพาะกองกำลังทหารมอญและครอบครัวที่เคยตั้งบ้านเรือนในบริเวณหมู่บ้านเพื่อรองรับการต่อสู้กับรัฐบาลทหารของพม่าในขณะนั้น ด้วยเหตุนี้ก่อนการก่อตั้งหมู่บ้านภาครัฐจึงได้มีการผลักดันกองกำลังทหารมอญและครอบครัวดังกล่าวให้ออกจากพื้นที่ ทำให้ในต่อมาเมื่อมีการตั้งหมู่บ้านแล้วยังคงมีการปะทะเพื่อแย่งชิงพื้นที่อยู่แต่ไม่บ่อยนัก รวมไปถึงมีเหตุการณ์ของความรุนแรงอื่นๆ ตามมาภายหลังเมื่อตั้งหมู่บ้านแล้ว แต่กระนั้นเมื่อเวลาผ่านไปดูเหมือนว่าเหตุการณ์และปัญหาในส่วนนี้จะไม่ได้มีนัยยะต่อการรับรู้หรือต่อความสัมพันธ์ของผู้คนระหว่างกลุ่มคนในชุมชนมากนัก แม้ว่าตลอดระยะเวลา นับตั้งแต่ตั้งหมู่บ้านถึงปัจจุบันจะมีการอพยพของผู้คนจากกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มชาวกะเหรี่ยง กะหร่างและโดยเฉพาะกลุ่มคนมอญจากประเทศเพื่อนบ้านก็ตาม

¹ “บ้านเกริงกระแสง” ชื่อเดิมของบ้านห้วยกบ ในภาษามอญ หรือ “ทีพุตี” ในภาษากะเหรี่ยง ปัจจุบันตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

ความเป็นมาของการเข้ามาอาศัยในชุมชนและความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ล้วนแล้วแต่เป็นเงื่อนไขที่มีผลต่อประสบการณ์และแนวโน้มของมุมมองที่มีต่อเหตุการณ์ที่เคยเกิดขึ้นในอดีต ทำให้สามารถถูกต้องความและรับรู้ได้หลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการตั้งหมู่บ้านเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นไม่นาน ผู้ที่มีประสบการณ์ตรงยังเป็นผู้ที่มีบทบาทและใช้ชีวิตอยู่ในชุมชน แต่ในทางตรงข้ามกัน ดูเหมือนว่าสิ่งเหล่านั้นกลับไม่ได้ถูกนำมาใช้ในการต่อรองหรือนำมาสู่การเป็นเงื่อนไขเพื่อประโยชน์และความชอบธรรมของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งแม้ในปัจจุบัน ทั้งๆ ที่ผู้คนในชุมชนเองจำนวนมากต่างยังคงรับรู้และจดจำเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเหล่านั้นได้ เหตุผลข้างต้นจึงทำให้เกิดข้อสงสัยและคำถามในการศึกษาตามมาว่า เมื่อเรื่องราวในอดีตหรือความทรงจำเหล่านั้นไม่ได้ถูกนำมาใช้ในทางหนึ่งทางใดต่อความสัมพันธ์ของผู้คนกลุ่มต่างๆ แล้ว ความทรงจำเหล่านั้นจะมีสถานะเป็นอย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อความทรงจำไม่ได้มีพื้นที่หรือบทบาทที่ถูกจำกัดอยู่เพียงแต่ในอดีตแล้ว ความทรงจำเหล่านั้นจะได้แสดงให้เห็นถึงเรื่องราวหรือความสัมพันธ์กับปัจจุบันอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เมื่อความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์และประสบการณ์มีต่อเหตุการณ์หนึ่งๆ ร่วมกันในอดีต ไม่ได้กลายเป็นสิ่งที่มียะต่อความสัมพันธ์และเงื่อนไขการจัดระเบียบของชุมชน จนกลายเป็นประเด็นคำถามของการศึกษาและวัตถุประสงค์ที่ตามมา ด้วยความมุ่งหวังที่จะทำความเข้าใจถึงสถานะภาพและบทบาทของความทรงจำในบ้านห้วยกบ โดยเฉพาะเมื่อความทรงจำไม่ได้เป็นสิ่งที่จำกัดอยู่เฉพาะในเรื่องราวของประวัติศาสตร์หรือความเป็นมาของชุมชนเท่านั้น และความทรงจำที่ถูกบอกเล่าผ่านผู้คนจึงสามารถเป็นเครื่องมือการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ที่พวกเขาเผชิญในปัจจุบันอย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งผ่านการให้ความหมายพื้นที่บ้านห้วยกบและเงื่อนไขต่างๆ ซึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจความคิด ปัญหาและความต้องการของผู้คนที่ดำเนินชีวิตในชุมชน

นอกจากเป้าหมายในการศึกษาที่จะทำให้เกิดความเข้าใจผู้คนในบ้านห้วยกบแล้ว บนโลกที่มีความเคลื่อนไหวโยกย้ายตั้งถิ่นฐานได้ง่ายขึ้น การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะยังประโยชน์ในทางหนึ่งต่อการทำความเข้าใจวิถีชีวิตของผู้คนบนความหลากหลายที่จะอยู่ร่วมกัน รวมทั้งยังเป็นแนวทางหนึ่งในการแสวงหาทางออกหรือทางแก้ไขปัญหที่สอดคล้องกับความคิด ความต้องการและข้อเท็จจากมุมมองหรือสิ่งที่พวกเขาเผชิญ

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาค้นคว้านี้ได้ทำการทบทวนวรรณกรรมผ่านประเด็นสำคัญในการศึกษา 2 ประเด็น คือ ความสัมพันธ์ระหว่างประวัติศาสตร์กับความทรงจำ โดยในประเด็นนี้มุ่งหวังที่จะทำความเข้าใจถึงสถานภาพของความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองในฐานะที่ต่างก็เป็นที่มาหรือข้อมูลการศึกษา และในประเด็นต่อมาคือ ที่มาและบทบาทของความทรงจำเพื่อนำไปสู่การทำความเข้าใจการปรากฏตัวของความทรงจำในเรื่องต่างๆ ตามลำดับ

การศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างประวัติศาสตร์และความทรงจำจะพบว่า ทั้ง 2 มักถูกแยกออกจากกันโดยเรื่องราวของสิ่งที่เป็นประวัติศาสตร์จะได้รับการพิจารณาว่าเป็นศาสตร์ซึ่งมีข้อมูลที่มีความเป็นไป มีความถูกต้องหรือมีสถานะเป็นข้อเท็จจริง (Fact) โดยผ่านการตรวจสอบในแนวทางที่เป็นวิทยาศาสตร์ ทำให้เชื่อว่าปราศจากความเป็นอัตวิสัย (Subjective) ข้อมูลในฝั่งประวัติศาสตร์จึงดูมีความน่าเชื่อถือมากกว่า ขณะที่ความทรงจำนั้นเป็นเรื่องราวของข้อมูลที่มีความเป็นจริงที่น่าเชื่อถือน้อยกว่า เพราะข้อมูลดังกล่าวถูกพิจารณาว่าตั้งอยู่บนฐานของอารมณ์และความรู้สึกที่มีการคัดสรร หยิบยกหรือเลือกที่จะนำเสนอในบางส่วน ทำให้ข้อมูลเหล่านี้ถูกพิจารณาว่าขาดความถูกต้องในวิธีวิทยาของประวัติศาสตร์ อีกทั้งความทรงจำยังเป็นเรื่องจินตนาภาพที่ไม่ได้มีลำดับเวลาที่ชัดเจน (Barbara A. Misztal, 2003: 99) อย่างไรก็ตามแม้ว่าทั้งสองจะมีความสัมพันธ์ที่อยู่คนละด้าน แต่นักวิชาการจำนวนมากพิจารณาว่าระหว่างประวัติศาสตร์และความทรงจำนั้นมีความสัมพันธ์ที่อยู่ใน

ด้านเดียวกันมากกว่า ดังที่ปรากฏในลักษณะที่เรียกว่า “fictionary of history” หรือเป็นการทำให้ข้อมูลความทรงจำนั้นกลายเป็น “scientific history” นั่นคือการทำให้สิ่งที่ เป็นอัตวิสัยในข้อมูลของความทรงจำถูกแยกออกไป เพื่อให้ข้อมูลเหล่านั้นมีความ เป็นกลาง มีความน่าเชื่อถือและมีความใกล้เคียงกับข้อเท็จจริงในแบบที่เป็น วิทยาศาสตร์และเหตุผลมากกว่า (Arnold อ้างถึงใน Misztal, อ้างแล้ว: 100) สอดคล้องกับแนวคิดของ Maurice Halbwachs (1992) Pierre Nora (1989, 1992) และ James V. Wertseh and Henry L. Roediger (2007) ที่เห็นว่าประวัติศาสตร์ และความทรงจำมีความเกี่ยวข้องกันมากกว่าที่จะต่างกัน ทั้งนี้ “อดีต” เป็นตัวกลางที่ ยึดโยงทั้งสองไว้ด้วยกัน โดย Nora ได้อธิบายเชิงหน้าที่ระหว่างทั้งสองว่า ประวัติศาสตร์มิได้คงสถานะในการวิพากษ์เหตุการณ์เพื่อยืนยันข้อเท็จจริงจากวัตถุ หรือรูปธรรมเท่านั้น แต่ยังสามารถสร้างความสัมพันธ์กับความทรงจำอย่างใกล้ชิดมากขึ้น ด้วยการทำหน้าที่อธิบายความทรงจำผ่านวิถีวิทยาทางประวัติศาสตร์ โดยหวังให้ข้อเท็จจริงของความทรงจำนั้นปรากฏขึ้นในพื้นที่ที่กว้างกว่าแค่การเป็นความทรงจำร่วม ของกลุ่มคนหรือสังคมหนึ่งๆ เท่านั้น ระหว่างความทรงจำและประวัติศาสตร์จึงมี บทบาทที่สอดคล้องหรือไปในทางเดียวกัน (Nora, 1989: 8-9) ด้วยเหตุนี้บนความ สัมพันธ์ระหว่างประวัติศาสตร์และความทรงจำจึงไม่เพียงแต่แสดงให้เห็นถึงความ เกี่ยวข้องกับอดีตที่จะยืนยันให้เห็นถึงสิ่งที่ปรากฏขึ้นเท่านั้น แต่ความสัมพันธ์ ดังกล่าวยังทำหน้าที่ในการยืนยันความน่าเชื่อถือของความทรงจำในฐานะข้อเท็จจริง ของการศึกษาด้วย

ส่วนต่อมาเป็นการทบทวนความเข้าใจเกี่ยวกับที่มาหรือการปรากฏตัวของ ความทรงจำ ซึ่งแม้โดยทั่วไปจะมีความเข้าใจกันว่าความทรงจำเป็นส่วนที่เกี่ยวข้อง กับอดีตหรือประสบการณ์ในอดีตของแต่ละคน แต่สำหรับ Nora (1992) เขาเห็นว่า ความทรงจำเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงอยู่กับปัจจุบัน โดยมีความสำคัญตรงที่เรื่องราวของ ความจริงที่อ้างว่าเป็นปรากฏการณ์ในอดีตนั้นเป็นสิ่งที่ได้รับการจัดการให้เหมาะสม สอดคล้องกับความรู้สึกและอารมณ์ของคน/สังคม ที่เกี่ยวข้องกับความทรงจำนั้นใน ปัจจุบัน เนื่องจากเหตุการณ์ในอดีตนั้นไม่มีอยู่จริงแล้วในปัจจุบัน ความทรงจำ (อดีต)

จึงเป็นสิ่งที่ถูกเริ่มต้นค้นหาจากปัจจุบันแล้วย้อนกลับไปสู่เหตุการณ์หรือประสบการณ์ที่ผ่านมา ดังนั้นประสบการณ์ดังกล่าวจะทำหน้าที่เป็นข้อมูลในการยืนยันการมีอยู่ของความทรงจำที่ผ่านมา ด้วยเหตุนี้เรื่องราวหรือสิ่งต่างๆ ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันจึงมีส่วนสำคัญต่อการกำหนดหรือจัดวางอดีต (ความทรงจำ) ให้เป็นไปตามเงื่อนไขและความต้องการที่เกิดขึ้น เรื่องราวของความทรงจำหรืออดีตจึงถูกนำไปใช้ในการทำหน้าที่ต่างๆ เพื่อรองรับวัตถุประสงค์หนึ่งๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ดังเช่นที่ Malrie-claire Lavabre (2008) และ Halbwachs (1992) เสนอไว้ในเรื่อง ความทรงจำร่วม(Collective Memory) ว่า ความทรงจำที่ผู้คนมีอยู่ร่วมกันหรือทำให้เกิดการรับรู้ร่วมกันก็จะทำให้กลุ่มคนเหล่านั้นเกิดความรู้สึกถึงความเป็นกลุ่มเป็นพวกพ้องเดียวกัน เช่นเดียวกับงานศึกษาของอังกูร หงษ์คณานุเคราะห์ (2552) ที่พบว่า การใช้สถานที่จัดตั้งอนุสรณ์สถานและการทำกิจกรรม/พิธีรำลึกถึงความทรงจำต่อผู้เสียชีวิตและเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับขบวนการคอมมิวนิสต์ในเขตงานอีสานใต้ ในพื้นที่บ้านโคกเขา อำเภอบัวคำ จังหวัดบุรีรัมย์ นั้นถูกใช้เป็นแหล่งถ่ายทอดเรื่องราวและประสบการณ์ให้แก่บุคคลอื่นๆ ทั้งในพื้นที่เองและบริเวณใกล้เคียงเพื่อให้ได้รับรู้และมีข้อมูลในฐานะความทรงจำร่วมของชุมชน และจากความทรงจำเหล่านี้ก็ขยายไปสู่การทำการกิจกรรมร่วมกันของผู้ที่มีประสบการณ์ตรงกับเหตุการณ์ในอดีตและคนในชุมชนทั้งที่มีและไม่มีประสบการณ์ตรงต่อเหตุการณ์ หรือในงานศึกษาของ จุฬารัตน์ ดำรงวิจิตรธรรม (2552) ที่พบว่าความทรงจำเกี่ยวกับการกบฏถึงแดง ชุมชนลำสินธุ์ อำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุงนอกจากมีการสร้างเป็นอนุสรณ์ถึงแดงเพื่อรำลึกถึงความทรงจำในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างปี 2514-2516 จากการปราบปรามขบวนการคอมมิวนิสต์ที่มีชาวบ้านถูกจับเฆาะลงในถึงน้ำมากกว่า 200 คนแล้ว การสร้างอนุสรณ์และพิธีรำลึกถึงเหตุการณ์ดังกล่าวยังผลสืบเนื่องมาถึงปัจจุบันที่ทำให้คนในชุมชนได้เข้ามารวมกลุ่มกันเพื่อทำการกิจกรรมของท้องถิ่นในรูปแบบของการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน ด้วยเหตุนี้จึงเห็นได้ว่าจากแนวคิดและการศึกษาที่กล่าวถึงได้ชี้ให้เห็นถึงว่าเรื่องราวของความทรงจำนั้นไม่ได้เป็นสิ่งที่จำกัดตัวเองหยุดอยู่กับที่อดีต หากแต่ยังมีนัยยะที่เกี่ยวข้องและเชื่อมโยงเกี่ยวข้องกับปัจจุบัน

กรอบแนวคิดในเรื่องความทรงจำทั้ง 2 ประเด็นดังกล่าว จึงเป็นพื้นฐานสำคัญที่ได้ถูกนำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาและทำความเข้าใจในครั้งนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเชื่อมโยงการวิเคราะห์ระหว่างข้อมูลในอดีตกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ประโยชน์ของแนวคิดความทรงจำในครั้งนี้จึงเป็นแนวคิดหลักที่จะทำให้เห็นถึงเหตุผลของการปรากฏขึ้นหรือเงื่อนไขของความทรงจำที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ที่สำคัญของการศึกษาครั้งนี้

วิธีการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยในส่วนแรกภายหลังจากการกำหนดพื้นที่ศึกษาแล้วก็ได้ทำการทบทวนวรรณกรรม โดยจำแนกเป็นเอกสารที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลและพื้นที่ชุมชน และในส่วนที่สองจะเป็นการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎีและวิธีการศึกษา

ส่วนต่อมาคือการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยดำเนินการเก็บข้อมูลในระหว่างเดือนพฤษภาคมและเดือนกรกฎาคม 2558 ซึ่งผู้ศึกษาได้ใช้ทั้งวิธีการสังเกตการณ์ (Observation) และการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม (Participant observation) ทั้งในระหว่างสัมภาษณ์และจากการร่วมกิจกรรมในชุมชน ได้แก่ พิธีเข้าทรงผีประจำหน่วยป่าไม้ในเขตพื้นที่ และพิธีทำบุญในวันที่มีกิจกรรมทางศาสนา ซึ่งในส่วนนั้นนอกจากจะเป็นการเก็บข้อมูลในเรื่องกิจกรรมของคนในชุมชนแล้วยังใช้เป็นช่องทางการสร้างความสัมพันธ์กับคนในชุมชนเพื่อนำไปสู่การกำหนดกลุ่มหรือผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ต่อไป ซึ่งการสัมภาษณ์ในครั้งนี้ได้ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (in depth interview) เป็นวิธีการหลักและโดยส่วนใหญ่จะเป็นการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ มีประเด็นคำถามที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ประวัติของพื้นที่ สาเหตุของการเข้ามาอาศัยในชุมชน การดำเนินชีวิตภายในชุมชนและการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจการทำมาหากินปัญหาและทางออกสำหรับการแก้ปัญหา การทำกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนและเหตุการณ์สำคัญๆ ในพื้นที่ เป็นต้น

ส่วนทางด้านผู้ให้ข้อมูลนั้น ผู้ศึกษาได้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 15 ราย โดยจำแนกผู้ให้ข้อมูลมีการกระจายไปตามเงื่อนไขต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น บริเวณที่มีการอยู่อาศัยในหมู่บ้าน เช่น มีบ้านอยู่ตามแนวถนนที่จัดสรรเดิม อยู่บนเนินที่เรียกว่า บ้านบนเนิน หรือบริเวณบ้านใหม่ทุ่งนา สาเหตุของการเข้ามาอาศัยในชุมชน เช่น เป็นผู้ได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อนหรือเป็นผู้อพยพมาจากประเทศเพื่อนบ้าน เป็นต้น มิติทางชาติพันธุ์ ได้แก่ คนไทย-กะเหรี่ยง กะเหรี่ยง มอญ ไทยและพม่า เป็นต้น ในมติดังกล่าวมีข้อจำกัดในการเลือกกลุ่มตัวอย่าง เนื่องจากผู้ที่อพยพมาจากประเทศเพื่อนบ้านไม่นานมักจะมีไม่สามารถสื่อสารภาษาไทยได้ ทำให้ไม่สามารถเก็บข้อมูลจากทุกคนโดยคำนึงถึงเพียงมิติทางชาติพันธุ์อย่างเดียว นอกจากนี้จะมีผู้ที่สามารถเป็นล่ามอยู่ในบริเวณดังกล่าว ซึ่งโดยส่วนใหญ่เป็นเด็กในครอบครัวที่เรียนหนังสืออยู่ที่โรงเรียนของหมู่บ้าน ต่อมาคือมิติของสถานภาพที่สัมพันธ์กับรัฐ เช่น เป็นเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ครู เจ้าอาวาส ผู้ใหญ่บ้าน หรือชาวบ้านทั่วไปที่ไม่มีสถานภาพการทำงานที่เกี่ยวข้องกับรัฐ เป็นต้น

เมื่อได้ข้อมูลมาแล้วทางผู้ศึกษาและทีมงานวิจัยในโครงการ² จะมีการประชุมทุกวันในระหว่างการเก็บข้อมูล เพื่อแลกเปลี่ยนและสะท้อนข้อมูลระหว่างกัน เพื่อที่จะนำไปสู่การตั้งข้อสังเกตและซักถามอันเป็นการตรวจสอบข้อมูลเบื้องต้นก่อนจะนำข้อมูลดังกล่าวไปสอบถามเพื่อตรวจสอบทั้งจากผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้ให้ข้อมูลก่อนหน้า และคนอื่นๆ ต่อไป หลังจากนั้นจะนำข้อมูลมาจำแนกและวิเคราะห์ตามแนวคิดภายใต้กรอบคำถามและวัตถุประสงค์ที่กำหนดข้างต้น

ผลการศึกษา

การนำเสนอผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ข้างต้นสามารถจำแนกเป็นประเด็นตามหัวข้อต่างๆ ได้ ดังนี้ คือ 1. ประวัติศาสตร์และความทรงจำของ

² โครงการวิจัยการศึกษาอัตลักษณ์ทางภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาศักยภาพชุมชนจังหวัดกาญจนบุรี

หมู่บ้านห้วยกบ 2. จากซีม่องทะถึงบ้านห้วยกบ: พื้นที่ การโยกย้ายกับความหมายที่ปรากฏ
3. ความหมายของพื้นที่และความหวังของคนพลัดถิ่น และ 4. บทส่งท้าย: ความหมาย
ของบ้านห้วยกบกับการปรากฏตัวของความทรงจำ

1. ประวัติศาสตร์และความทรงจำของหมู่บ้านห้วยกบ

หัวข้อนี้ความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลที่มีลักษณะเป็นประวัติศาสตร์กับข้อมูลความทรงจำของผู้คนที่เกี่ยวข้องกับหมู่บ้าน โดยมีเรื่องของความทรงจำที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านเป็นจุดเริ่มต้นในการศึกษา ทั้งนี้ การนำเสนอผลการศึกษาในส่วนนี้ไม่เพียงแต่จะทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลจากทั้งสองเท่านั้น หากแต่ยังแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของข้อมูลในลักษณะต่างๆ กับผู้ให้ข้อมูลอีกด้วย

การระบุข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวและจุดเริ่มต้นของการก่อตั้งหมู่บ้านห้วยกบนั้นแม้ข้อมูลที่ได้รับจะมีความแตกต่างกันไปบ้าง แต่โดยภาพรวมในประเด็นเรื่องสาเหตุและช่วงเวลาในการก่อตั้งหมู่บ้านนั้น พบว่า มีความสอดคล้องกัน ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากการที่ช่วงเวลาการก่อตั้งหมู่บ้านนั้นยังไม่นานจนเกินไปและบุคคลส่วนใหญ่ที่ให้ข้อมูลก็มีประสบการณ์ตรงกับเหตุการณ์ดังกล่าว ข้อมูลที่ได้รับนั้นสามารถจำแนกผู้ให้ข้อมูลออกเป็นกลุ่มต่างๆ คือ กลุ่มผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อนวชิราลงกรณ์ ซึ่งโดยส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนไทย-กะเหรี่ยงที่เคยอาศัยอยู่ในหมู่บ้านต่างๆ ของเขตพื้นที่อำเภอสังขละบุรี ไม่ว่าจะเป็นจากหมู่บ้านซีม่องทะ บ้านไฉเจีย บ้านดงไผ่ ขณะที่อีกกลุ่มหนึ่งจะเป็นกลุ่มผู้ที่เข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนโดยมีสถานภาพหรือบทบาทที่สัมพันธ์กับหน่วยงานของรัฐ แม้ว่าส่วนใหญ่จะเข้ามาอยู่ภายหลังแต่กลุ่มคนเหล่านี้ก็สามารถบอกเล่าและให้ข้อมูลความเป็นมาของหมู่บ้านได้เช่นกัน ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มดังกล่าวได้แก่ ครู ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าอาวาส (วัดห้วยกบ) เป็นต้น ส่วนผู้ที่ไม่สามารถให้ข้อมูลได้ โดยส่วนใหญ่มักเป็นผู้ที่อพยพมาจากต่างประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น มอญ กะเหรี่ยงหรือแม้แต่คนไทยจากภูมิภาคอื่นๆ ที่เข้ามาลงทุนทางด้านการเกษตร อย่างไรก็ดี สำหรับ

ผู้ที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมาของหมู่บ้านนั้นทั้งหมดต่างสามารถระบุสาเหตุและจุดเริ่มต้นที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน อีกทั้งข้อมูลดังกล่าวนี้ยังสอดคล้องกับข้อมูลเอกสารจากการเก็บรวบรวมโดยนักวิชาการท้องถิ่นซึ่งเป็นอดีตผู้บริหารโรงเรียนในแห่งหนึ่งในพื้นที่ ดังที่ว่า

“ ปี พ.ศ. 2526-2527 ทางกรมไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ได้ทำการปิดเขื่อนเขาแหลมหรือเขื่อนวชิราลงกรณ์เพื่อกักเก็บน้ำ ราษฎรที่ถูกผลกระทบจากการสร้างเขื่อน คือ บ้านเกริงกระเนง ราษฎรที่เข้ามาครั้งแรก คือ ราษฎรจากหมู่บ้านซิม่องทะ บ้านไฉเจีย บ้านดงไผ่ หมู่ที่ 4 ตำบลปรังเผล อำเภอสงขลาบุรี จังหวัด กาญจนบุรี ประมาณ 60-70 หลังคาเรือน” (สมชาย ศรีสุข. 2554: 35-36)

แม้ภายใต้คำบอกเล่าเกี่ยวกับความเป็นมาหมู่บ้านดูจะมีสอดคล้องกันแต่ก็ยังปรากฏให้เห็นถึงความแตกต่างของการบอกเล่าภายใต้คำถามจากการเก็บข้อมูลที่ว่า “แล้วเข้ามาอาศัยในชุมชนได้อย่างไร” คำตอบที่ได้สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์กับความทรงจำที่มีต่อพื้นที่บ้านห้วยกบแตกต่างกันไปตามกลุ่มผู้ให้ข้อมูล เพราะถ้าผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ที่เข้ามาอาศัยในบ้านห้วยกบโดยมีสถานภาพที่เกี่ยวข้องหรือมีตำแหน่งในฐานะเจ้าหน้าที่ของทางราชการแล้ว โครงสร้างของข้อมูลที่ถูกบอกเล่าดังกล่าวจะปรากฏเฉพาะในส่วนของสาเหตุหรือเงื่อนไขของการเกิดหมู่บ้านที่ไม่แตกต่างจากข้อมูลเอกสาร (ที่กล่าวถึงในข้างต้น) นั่นหมายความว่า รายละเอียดของข้อมูลที่บอกเล่ามักไม่ปรากฏตัวบุคคลอยู่ในเหตุการณ์หรือข้อมูลนั้นๆ ไม่มีการแสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมต่อเหตุการณ์โดยเฉพาะในฐานะของผู้ที่มีประสบการณ์ตรงหรือมีส่วนได้ส่วนเสียกับสิ่งที่เกิดขึ้น

ขณะที่ข้อมูลจากผู้ที่อพยพเข้ามาอันเนื่องมาจากการสร้างเขื่อนวชิราลงกรณ์นั้น จะพบว่ารายละเอียดของข้อมูลที่ได้รับมักปรากฏว่ามีการอ้างอิงกับความ

เป็นมาในภูมิลำเนาเดิมของตนเองหรือบรรพบุรุษ และที่สำคัญสำหรับผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มนี้หากเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ตรงกับช่วงเวลาของการอพยพหรือการเข้ามาตั้งรกรากในพื้นที่ มักจะมีการเปรียบเทียบการดำเนินชีวิตหรือความเป็นอยู่ในปัจจุบันกับในอดีตเมื่อครั้งที่อาศัยอยู่หมู่บ้านเดิม ดังที่ว่า

“การจัดสรรที่ดินกับรังวัดที่ดินเริ่มตั้งแต่ปี 24-25 ที่เขาเริ่มทำการสำรวจ พอปี 26-27 ก็เริ่มจับฉลากแบ่งที่ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย เชื่อนวชิราลงกรณ์เขาเป็นเจ้าของโครงการ ตอนนั้นพอไครโดนเวนคืนก็ขึ้นบัญชีเวนคืนไว้ บัญชี 1 ก็จะได้ค่าเวนคืน ไร่ละ 250 บาทแล้วได้ที่ดินชดเชยคร่าวเรือนละ 14 ไร่ไว้ทำกินกับอีก 1 ไร่สำหรับที่อยู่อาศัย ส่วนบัญชี 2 ก็จะเป็นลูกคนโตที่แต่งงานจดทะเบียนสมรส โดยมีอายุ 20 ปี ขึ้นไป จะได้จัดสรรที่ดิน 1/2 ไร่ ส่วนบัญชี 3 ก็จะเป็นลูกคนที่ 2 คนที่ 3 (ลำดับต่อไป) ของครอบครัวที่ทุกวันนี้ยังรออยู่ รอมา 20 กว่าปีอยู่ที่นี้ก็ได้อย่างตรงมีน้ำมีไฟเขาต่อให้ใช้ถึงบ้านแต่จะกินผักกินปลาหายาก อยู่ซีม่องทะอยากได้อะไรก็หาได้ในป่า แต่ที่นั่นมันไม่ได้ อยู่บ้านเดิมแม่น้ำแควน้อยใหญ่ ปลาสมบูรณ์มาก การค้าขายไม่มี ได้ของป่าก็แบ่งกัน ไม่ต้องใช้เงิน.....” อำนวนย³ (นามสมมติ, สัมภาษณ์)

“เป็นกลุ่มแรกๆ ที่มา มีบ้านป่า มีร้านค้า.....แรกๆ มากก็กลัวทหารมอญ เพราะตรงนี้เป็นที่ของเขา การไฟฟ้ามาเอาแต่เอาอย่างไรไม่รู้ณะ ตอนที่มาเตรียมๆ ที่ปลูกกระต๊อบ ที่นั่นหาอยู่หากินง่ายไม่ต้องซื้อ หากินกันหาอะไรก็ง่าย ที่นาก็จับจองถางเอา

³ ชายชาวไทย- กะเหรี่ยง อายุ 55 ปี มีอาชีพเป็นลูกจ้างหน่วยงานรัฐในพื้นที่ และเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อนวชิราลงกรณ์

สมัยก่อนไม่มีป่าไม้ (หมายถึงยังไม่มีหน่วยงานป่าไม้ที่มาคอย
ควบคุม จับหรือลงโทษผู้รุกล้ำเขตพื้นที่ป่าไม้ตามกฎหมาย
กำหนดหรือไม่เข้มงวดเท่าปัจจุบัน)ถ้าอยู่บ้านเก่าต้ม
เหล้าป่าขาย เลี้ยงหมูก็ธรรมดาแหละ อะไรก็ต้องซื้อ ค่าไฟ
ก็ต้องซื้อ ค่าน้ำเราก็ไม่ต้องให้ เดียวนี้จะอะไรก็ต้องซื้อ จะมาทำ
แบบที่อยู่ที่ชิม่องทะไม่ได้ ทำก็โดนจับ ป่าไม้จับ ถางที่ไม่ได้
นอกจากคนมีเงิน นายทุน เขาซื้อขายก็รวกกัน เรามาอยู่ก่อนจะ
ไปจับไปจอง ทำอะไรแบบนั้นเราก็กลัว คนมาที่หลังเขาจับเขา
จอง อย่าง.(ตำแหน่งบุคคล) และเมีย (ตำแหน่งบุคคล) มาที่หลัง
เราไม่มีแต่กลัวไม่ได้อะไรสักอย่าง ให้ไว้ 14 ไร่ก็ได้แค่นี้” คุณอร ⁴
(นามสมมติ, สัมภาษณ์)

ข้อมูลจากกลุ่มคนดังกล่าวล้วนปรากฏรายละเอียดที่สะท้อนให้เห็นถึง
ความทรงจำจากประสบการณ์โดยไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะกับเหตุการณ์ในอดีตเท่านั้น
หากแต่ความคิดความรู้สึกที่พวกเขามียังเป็นอีกส่วนหนึ่งที่ปรากฏอยู่ในการบอกเล่า
โดยเฉพาะการให้ข้อมูลที่อ้างอิงการดำเนินชีวิตที่แสดงให้เห็นถึงความยากลำบากใน
การทำมาหากินเปรียบเทียบระหว่างหมู่บ้านห้วยกบในปัจจุบันกับหมู่บ้านเดิมอย่างชิม
่องทะหรือหมู่บ้านอื่นๆ ในอดีต ความไม่เพียงพอของพื้นที่ทำกินอาจไม่ได้เป็น
ปัญหาประการเดียวที่พวกเขาต้องเผชิญ เพราะการถูกจำกัดและควบคุมการขยาย
พื้นที่ทำกิน รวมไปถึงการถูกควบคุมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติจากหน่วยงานของรัฐ
ในปัจจุบันทำให้ภาพการดำเนินชีวิตเมื่อครั้งที่อาศัยอยู่ที่บ้านชิม่องทะกลายเป็น
ความทรงจำที่ถูกบอกเล่าและหวนรำลึกถึง หรืออาจกล่าวได้ว่าหมู่บ้านเดิมของพวกเขา
เป็นพื้นที่อุดมคติที่มักปรากฏขึ้นมาเปรียบเทียบกับสิ่งที่เป็นอย่างอยู่ในปัจจุบัน ทั้งๆ ที่
พวกเขาอาศัยอยู่ที่บ้านห้วยกบมานานกว่า 30 ปีแล้วก็ตาม

⁴ หญิงชาวไทย กะเหรี่ยง อายุ 61 ปี เป็นชาวบ้านผู้ได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อนวชิราลงกรณ์ และ
เป็นชาวบ้านกลุ่มแรกๆ ที่เข้ามาอยู่ในหมู่บ้าน

ข้อมูลจากทั้งสองกลุ่มอาจสอดคล้องกันในสาเหตุและช่วงเวลาของการอพยพและก่อตั้งหมู่บ้าน แต่ก็ปรากฏให้เห็นถึงลักษณะของข้อมูลที่แตกต่างกัน โดยในทางหนึ่งจะพบว่าข้อมูลที่ได้รับจากผู้อพยพมาอันเนื่องมาจากการสร้างเชื่อนั้นจะมีองค์ประกอบของอารมณ์ ตัวตนและการมีส่วนร่วมได้ส่วนเสียเมื่อบอกเล่าถึงที่มาและการก่อตั้งหมู่บ้าน ซึ่งในส่วนดังกล่าวนี้ดูเหมือนจะมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับลักษณะของข้อมูลในแบบความทรงจำ (memory) ขณะที่ข้อมูลจากกลุ่มที่เข้ามาอาศัยภายหลังอันเนื่องมาจากการทำหน้าที่หรือสัมพันธ์กับรัฐนั้นไม่พบว่ามีการกล่าวอ้างหรืออ้างอิงข้อมูลกับความคิด ความรู้สึกหรือหากมีก็น้อยมากและจะเป็นข้อมูลที่ไม่ได้แสดงให้เห็นถึงความเกี่ยวพันกับการมีส่วนร่วมได้ส่วนเสียจากการอพยพและก่อตั้งหมู่บ้าน ข้อมูลในส่วนนี้อาจพิจารณาได้ว่ามีความใกล้เคียงกับข้อมูลในลักษณะของประวัติศาสตร์ (history) ที่ปราศจากอคติหรือไม่ปรากฏสภาวะอันเป็นอัตวิสัยของข้อมูล ซึ่งอาจเทียบเคียงได้กับข้อมูลที่ปรากฏในเอกสารอย่างหนังสือ “ประวัติหมู่บ้าน ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี” ของสมชาย ศรีสุข (2554)

อย่างไรก็ดีแม้ข้อมูลจากกลุ่มผู้ที่อพยพที่ได้รับผลกระทบจากการสร้างเชื่อนั้นจะเป็นการบอกเล่าผ่านประสบการณ์และความทรงจำที่มีตัวตนในฐานะของผู้มีส่วนร่วมได้ส่วนเสียต่อเหตุการณ์ซึ่งทำให้ข้อมูลที่ได้รับจากพวกเขาถูกพิจารณาว่ามีลักษณะของอัตวิสัย แต่กระนั้นหากส่วนในส่วนที่มีความเป็นอัตวิสัยดังกล่าวถูกแยกออกหรือควบคุมในการวิเคราะห์หรือออกจากข้อมูลอื่นๆ ที่ได้มา ข้อมูลดังกล่าวก็มีแนวโน้มที่จะถูกทำให้มีความเที่ยงตรง ไม่นิ่มเอียง มีลักษณะที่เป็นกลาง มีความน่าเชื่อถือ และมีความใกล้ชิดกับข้อเท็จจริงในแบบที่เป็นวิทยาศาสตร์และเหตุผลมากขึ้น ซึ่งอาจเรียกได้ว่ามีลักษณะของข้อมูลในแบบที่เป็นประวัติศาสตร์ หากแต่เป็นประวัติศาสตร์ในรูปแบบที่มีการจัดการข้อมูลหรือคำบอกเล่าจากความทรงจำให้กลายเป็นสิ่งที่เรียกว่า “scientific history” หรือ “the fictionality of history” ระหว่างความทรงจำกับประวัติศาสตร์จึงมีความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันมากกว่าที่จะอยู่คนละด้าน และการที่ทั้งสองอยู่ร่วมกันได้นั้นก็จะทำให้ส่วนที่สอดคล้องกันของข้อมูลปรากฏขึ้นคล้ายกับว่าต่างทำหน้าที่เป็นตัวช่วยในการยืนยันข้อเท็จจริงต่อกัน

และกัน ดังเช่นการเกิดขึ้นของบ้านห้วยกบ ที่พบว่าข้อมูลจากความทรงจำและข้อมูลประวัติศาสตร์ต่างมีความสอดคล้องกัน โดยความสอดคล้องกันนี้ทำให้เห็นถึงข้อเท็จจริงของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นว่ามีความสัมพันธ์กับเหตุอันเนื่องมาจาก ไม่ว่าจะเป็นการ “สร้างเขื่อน” หรือการจัดสรรที่ดิน การกำหนดหรือก่อตั้งหมู่บ้านล้วนแล้วแต่มาจากอำนาจของรัฐหรือหน่วยงานของรัฐอย่างการไฟฟ้าฝ่ายผลิตทั้งสิ้น

2. จากซีม่องทะถึงบ้านห้วยกบ: พื้นที่ การโยกย้ายกับความหมายที่ปรากฏ

แม้ว่าบ้านห้วยกบจะมีอายุนับจากเมื่อแรกก่อตั้งไม่นานนักซึ่งแตกต่างไปจากหมู่บ้านตามท้องถิ่นอื่นๆ โดยส่วนใหญ่ในชนบทของไทย แต่ด้วยทำเลที่ตั้งของหมู่บ้านที่ไม่ไกลจากแนวชายแดนทำให้การเข้าออกของผู้คนจากทั้งสองประเทศ (หมายรวมถึงคนในบ้านห้วยกบด้วย) สามารถเดินทางไปมาหาสู่กันได้เป็นปกติแม้จะมีพรมแดนเป็นเส้นแบ่งเขตแดนระหว่างประเทศก็ตาม นอกจากนี้ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านที่ก่อตั้งขึ้นเพื่อรองรับการอพยพผู้คนจากหมู่บ้านต่างๆ ที่ได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อน ทำให้คุณลักษณะที่สำคัญของหมู่บ้าน ไม่ว่าจะเป็นสาเหตุดังที่กล่าวถึงข้างต้น หรือจากการสังเกตรูปแบบคนต่างๆ ที่พบได้จากเรื่องของการแต่งกายและภาษาพูดที่บ่งบอกในความเป็นกลุ่มคนแต่ละชาติพันธุ์แล้ว พื้นที่การตั้งบ้านเรือนภายในบ้านห้วยกบเองก็เป็นข้อสังเกตอย่างหนึ่ง เนื่องจากกลุ่มผู้คนที่อาศัยอยู่ตามแนวด้านหน้าติดถนนหลักของหมู่บ้านหรือไม่ไกลออกไปนักโดยส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มผู้อพยพมาจากการสร้างเขื่อน บริเวณกลุ่มบ้านเหล่านี้จะเป็นส่วนที่ทางหน่วยงานภาครัฐจัดสรรชดเชยให้สำหรับการอยู่อาศัย ขณะที่ถัดออกไปจากตัวถนนหรือที่เรียกว่า “กลุ่มบ้านบนเนิน” และ “บ้านใหม่ทุ่งนา” ก็จะเป็นกลุ่มบ้านที่เกิดขึ้นภายหลัง ทั้งที่มีความสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์บ้างแต่ก็ไม่อาจสรุปได้ชัดเจนเท่ากับความสัมพันธ์ต่อพัฒนาการหรือระยะเวลาในการเกิดขึ้นของแต่ละกลุ่มบ้านด้วยเหตุนี้การดำเนินการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสาเหตุและการเข้ามาในหมู่บ้านผ่านความทรงจำและประสบการณ์นั้นเป็นส่วนหนึ่ง que แสดงให้เห็นถึงความหมายของบ้านห้วยกบ ทั้งนี้ข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลนั้นมีนัยสัมพันธ์โดยปริยายระหว่างกับเงื่อนไขของการเข้ามาอาศัยในชุมชน กลุ่มบ้านที่อยู่อาศัยและชาติพันธุ์

การบอกเล่าถึงความเป็นมาที่ได้เข้ามาอยู่อาศัยในบ้านห้วยกบของผู้คนกลุ่มแรก มักเริ่มต้นและอ้างอิงไปกับเรื่องราวของการสร้างเขื่อนวชิราลงกรณ์ โดยผลของโครงการดังกล่าวทำให้พวกเขาที่อาศัยในหมู่บ้านต่างๆ แถบอำเภอสงขลาบุรีเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากโครงการและได้รับการชดเชยเรื่องที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน ผู้คนกลุ่มใหญ่จำนวนหนึ่งจึงได้เข้ามาอาศัยยังบ้านห้วยกบหรือกล่าวได้ว่าส่วนใหญ่เป็นผู้คนที่มาจากบ้านเดิมที่ซื้อซิม่องทะเล ขณะที่ผู้ที่มีผู้มาจากหมู่บ้านอื่นๆ มีบ้างแต่น้อยกว่า ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้มีทั้งกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-กะเหรี่ยง กลุ่มคนลาวจากอำเภอแม่สอดและกลุ่มคนจากอำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์ ซึ่งสองกลุ่มหลังนี้เข้ามาทำงานในเขตอำเภอสงขลาบุรี โดยบางส่วนได้แต่งงานและตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ที่รวมถึงในหมู่บ้านซิม่องทะเลด้วย กลุ่มคนเหล่านี้จึงอาจนับได้ว่าเป็นกลุ่มแรกๆ ที่เข้ามาอาศัยในหมู่บ้านนับจากการก่อตั้งหมู่บ้านโดยรัฐอย่างเป็นทางการ

ทางด้านเรื่องราวคำบอกเล่านอกจากจะอ้างอิงได้กับเหตุการณ์เข้ามาอาศัยในบ้านห้วยกบดังที่กล่าวถึงแล้ว ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการดำรงชีวิตทั้งในอดีตและปัจจุบันต่างได้รับการนำเสนอให้เห็นถึงเรื่องราวหรือปัญหาที่พวกเขาต้องเผชิญ ดังเช่นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของการได้รับการจัดสรรที่ดินที่แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงการครอบครองซึ่งต่างไปจากเมื่อแรกที่ได้รับการชดเชย แต่สำหรับผู้ที่ยังมีที่ดินก็ยังดำรงชีวิตอยู่กับการทำเกษตรซึ่งแตกต่างไปตามเงื่อนไขของสภาพพื้นที่ ดังเช่น ผู้ที่ได้รับการจัดสรรพื้นที่ในสภาพแวดล้อมที่สามารถปลูกข้าวได้นั้นก็อาจจะดูได้เปรียบกว่าคนอื่นๆ ที่พื้นที่อาจไม่เอื้ออำนวย ทำให้ผู้ที่ได้รับจัดสรรพื้นที่ในลักษณะดังกล่าวต้องปรับเปลี่ยนไปปลูกพืชชนิดอื่นแทน แต่จากคำบอกเล่าแม้พวกเขาจะได้รับที่ดินที่สามารถปลูกข้าวได้ แต่ก็ดูจะไม่เพียงพอกับการดำเนินชีวิตที่พวกเขาต้องเผชิญในปัจจุบัน จำนวนผลผลิตที่ได้จากปริมาณที่ดินที่ได้รับจากการชดเชยเพียงครัวเรือนละ 14 ไร่ เปรียบเทียบให้เห็นถึงความแตกต่างอย่างชัดเจนเมื่อคำบอกเล่าเหล่านี้ได้อ้างอิงถึงปริมาณที่ดินในหมู่บ้านเดิมอย่างซิม่องทะเลที่พวกเขาเคยมี บางคนกล่าวถึงขนาดว่าในเวลานั้นบางครัวเรือนอาจมีที่ดินหลายสิบหรือหลายร้อยไร่ ข้อมูลเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของความทรงจำที่ตอกย้ำให้เห็นทั้งปัญหาที่พวกเขาเผชิญอยู่ในปัจจุบันหรือยังคงเป็นปัญหาที่ต่อเนื่องมานับตั้งแต่การอพยพ ดังตัวอย่างที่ว่า

“.....ที่ชิม่องทะที่กว้างนะ บ้านก็ไม่ได้ติดกัน ที่คนหนึ่งเกือบ ร้อยไร่ ต่อครอบครัวใครอยากได้เท่าไรตัดเอาเลย มีแรงเท่าไรก็สู้เอาทำเอา แม่พี่มีนาห้าสิบไร่ สัปดาห์อีกสามไร่ ดงกล้วย อีก คนเป็นร้อยๆไร่เดินกว่าจะสุด บ้านหลังหนึ่งสุดโน้น แม่ คลอดลูกนะ เดินไปเรียกขายเป็นกิโล เดียวนี้ได้ 14 ไร่ ที่น้อยมาก ครอบครัวก่อนนี้ใครขยันก็ทำเอาแรง ที่เยอะก็ทำไหว ใช้ แรงเอา.....” ดวงจันทร์⁵ (นามสมมติ, สัมภาษณ์)

การใช้ชีวิตที่บ้านห้วยกบกว่า 30 ปี ในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างไปจากเดิม แม้พวกเขาจะมีที่ดินทำกิน แต่ด้วยข้อจำกัดที่รวมไปถึงการไม่สามารถเข้าถึง ทรัพยากรที่รายล้อมรอบซึ่งแตกต่างจากการใช้ชีวิตที่หมู่บ้านเดิม ภาพและเรื่องราว จากบ้านชิม่องทะยังคงถูกนำมาใช้เปรียบเทียบให้เห็นเสมอ ไม่ว่าจะเป็นความ สามารถเข้าถึงที่ดินทำกินด้วยการหักล้างทางพง การเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติทั้ง สำหรับการดำรงชีวิตประจำวันและเรื่องราวทางเศรษฐกิจที่ถูกต่อยำให้เห็นถึงความ สามารถในการใช้ชีวิตพึ่งพาตนเอง ถึงขนาดกล่าวว่า มีเงินก็ไม่ได้ใช้เพราะพวกเขา สามารถเก็บหาของจากป่าและและทรัพยากรอื่นๆ จากสภาพแวดล้อมที่มีความอุดม สมบูรณ์ ขณะที่ในบ้านห้วยกบนั้นนอกจากข้อจำกัดในที่ดินที่ได้รับซึ่งไม่เพียงพอ สำหรับการผลิตและยังชีพในครัวเรือนแล้ว การจะขยายพื้นที่ทำกินด้วยการหักล้าง ทางพงหรือการเข้าเก็บหาทรัพยากรก็ไม้อาจทำได้เพราะพื้นที่โดยรอบนั้นเป็นเขต อุทยานที่ถูกควบคุมดูแลโดยหน่วยงานของรัฐตามกฎหมาย

อย่างไรก็ดีคำบอกเล่าถึงสภาพปัญหาที่พวกเขาเผชิญอาจไม่ได้เป็นสิ่งที่ บ่งชี้ถึงด้านลบที่มีอยู่เพียงด้านเดียว การมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ได้รับการแลกเปลี่ยน และตอบสนองด้านสาธารณูปโภคอย่างไฟฟ้า น้ำประปา หรือถนนหนทางที่ช่วยให้การ สัมผัสติดต่อกับภายนอกชุมชนเป็นเรื่องที่สะดวกสบายตามที่รัฐและหน่วยงานอย่าง การไฟฟ้าฯ ได้ทำตามสัญญาที่ให้ไว้ ทำให้การใช้ชีวิตของพวกเขาดูมีความสะดวก

⁵ หญิงชาวไทย-กะเหรี่ยง อายุ 44 ปี เป็นลูกสาวของอดีตผู้นำหมู่บ้าน

สบายในส่วนนี้เมื่อเทียบกับที่บ้านเดิมที่ต้องแบกน้ำใส่ตุ่มสำหรับใช้ในครัวเรือนหรือไม่มีไฟฟ้าใช้ยามค่ำคืน ซึ่งนับได้ว่าทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้นแม้จะต้องแลกมาด้วยค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันที่มากขึ้นตามมา ดังเช่นข้อมูลที่ว่า

“อยู่ทางนี้จะว่าไปก็สบายกว่าแต่จะต้องใช้เงิน แบบไม่สบายก็ไปหมดได้ ที่โน่นมันไกล ที่นั่นรถสะดวกกว่า แต่ต้องใช้เงิน ไฟฟ้า น้ำ ครบ ที่โน่นอยู่กินมีตุงไม่มีไฟ ที่ได้สิทธิ์ เพราะแต่งงานแล้วมีครอบครัว เป็นสิทธิ์ของสามี ส่วนของ” ⁶ชมพู่ (นามสมมติ, สัมภาษณ์)

เรื่องราวของการเข้ามาอยู่ในชุมชนถูกบอกเล่าและขยายมาสู่ข้อมูลการใช้ชีวิตในปัจจุบัน โดยปรากฏให้เห็นถึงความคิด ความรู้สึกที่มีต่อสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นไม่เพียงนำมาสู่การทำความเข้าใจความหมายที่พวกเขามีทั้งต่อการใช้ชีวิตและบ้านห้วยกบเองเท่านั้น หากแต่ยังเชื่อมโยงและนำมาสู่การปรากฏขึ้นของเรื่องเล่า ข้อมูล และการเปรียบเทียบกับสิ่งที่พวกเขาเคยมีประสบการณ์จากการดำเนินชีวิตในหมู่บ้านเดิมอย่างซึมม่องทะ สิ่งนี้กลายเป็นส่วนสำคัญที่ตอกย้ำให้เห็นว่า ความคิดความรู้สึกต่อการดำเนินชีวิตในปัจจุบันบนพื้นที่อย่างบ้านห้วยกบนั้นมันมีข้อจำกัดหรือเป็นปัญหาต่อพวกเขาอย่างไร และซึ่งสอดคล้องกับคำอธิบายของ Nora (1992) ที่ว่า

“ นัยยะของความทรงจำจะปรากฏตัวจากความคิดและถูกจัดการให้สอดคล้องเหมาะสมกับความรู้สึกและอารมณ์ของมนุษย์ สิ่งที่ถูกกล่าวอ้างในส่วนของอดีตไม่ได้มีอยู่แล้ว การเกิดขึ้นของอดีตในส่วนของความทรงจำจึงเกิดจากปัจจุบันแล้วย้อนกลับไปหาส่วนของอดีตหรือเหตุการณ์ผ่านมา ประสบการณ์ที่ถูกส่งผ่านจึงทำหน้าที่ยืนยันการมีอยู่ของความทรงจำ”

⁶ หญิงชาวไทย-กะเหรี่ยง จากหมู่บ้านซึมม่องทะ วัย 58 ปี

เรื่องราวของบ้านซิม่องทะที่ปรากฏขึ้นจากข้อมูลคำบอกเล่าคงไม่ได้มีความหมายว่าซิม่องทะยังคงเป็นทางเลือกที่พวกเขาหวนกลับคืนได้ หากแต่เรื่องราวเหล่านี้ได้ถูกหยิบยกหรือพื้นบอกเล่าโดยมีจุดเริ่มต้นมาจากสิ่งที่พวกเขากำลังเผชิญในปัจจุบัน ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากร การดำเนินชีวิต การถือครองที่ดินทำกิน ผ่านการหักล้างทางพง ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่พวกเขามีประสบการณ์และถูกเล่าผ่านในเงื่อนไขของการถูกเลือกมาบอกเล่า เพื่อส่งต่อหรือเปรียบเทียบราวกับว่ามันได้กลายเป็นสิ่งที่พวกเขาโหยหาภายใต้เงื่อนไขหรือข้อจำกัดที่พวกเขากำลังประสบ การปรากฏตัวและการโหยหาภาพชีวิตที่เคยเกิดขึ้นในบ้านซิม่องทะ จึงกลายเป็นอุดมคติที่พวกเขาเคยสัมผัสและดูเหมือนจะยังคงดำรงอยู่ในความทรงจำ โดยที่สามารถถูกรื้อฟื้นได้เสมอ ถ้าหากการทำมาหากินและการดำรงชีวิตในทางเศรษฐกิจสำหรับพวกเขายังคงดำรงสถานะของการเป็นปัญหาอยู่ ความหมายของบ้านห้วยกบสำหรับพวกเขาก็สะท้อนออกมาจากความทรงจำและคำบอกเล่าโดยมีบ้านซิม่องทะเป็นภาพปรากฏ ห้วยกบในวันนี้จึงเป็นพื้นที่ที่อยู่อาศัยและใช้ชีวิตที่เต็มไปด้วยความลำบากและข้อจำกัดเมื่อเทียบกับอดีตที่ผ่านมาสำหรับความหมายของกลุ่มผู้อพยพอันเนื่องมาจากการสร้างเขื่อน ในส่วนนี้จึงอาจกล่าวได้ว่าความทรงจำที่เกิดขึ้นนั้นสอดคล้องกับคำอธิบายของ Nora ในช่วงที่เรื่องราวในปัจจุบันเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความทรงจำโดยมีเหตุการณ์และเรื่องราวของอดีตเป็นเงื่อนไขที่ตามมา ทั้งนี้อดีตที่เกิดขึ้นไม่ได้จำกัดหน้าที่ในฐานะข้อเท็จจริงต่อสิ่งที่ผ่านมา หากแต่บทบาทที่สำคัญอย่างหนึ่งของความทรงจำก็คือ การได้ทำหน้าที่ในการแสดงความรู้สึก นึกคิด ที่มีต่อสิ่งที่เผชิญอยู่ในปัจจุบันนั่นเอง โดยมีการเปรียบเทียบระหว่างปัจจุบันกับอดีตเป็นวิธีการที่ทำให้ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมาแล้วนั้นมีความความชัดเจน เป็นรูปธรรมต่อความเข้าใจความทรงจำในอดีตเป็น หรือกล่าวได้ว่าเป็นการยืนยันต่อสิ่งที่เกิดขึ้นหรือการมีอยู่ของความทรงจำนั่นเอง

3. ความหมายของพื้นที่ ความคาดหวังของคนพลัดถิ่น

การถามถึงสาเหตุและวิธีการที่เข้ามาอยู่อาศัยในบ้านห้วยกบยังเป็นการเริ่มต้นหลักของการศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูลกับคนอีกกลุ่มที่แตกต่างจากข้างต้น คนในกลุ่มนี้มีความหลากหลายในมิติทางชาติพันธุ์และระยะเวลาในการอยู่อาศัยในชุมชน ทำให้สามารถจำแนกพวกเขาได้หลากหลายเงื่อนไข แต่ภาพที่ชัดเจนอย่างเรื่องของที่อยู่อาศัยเป็นตัวแปรสำคัญอย่างหนึ่งที่ช่วยในการจัดจำแนกหลัก กล่าวคือพวกเขาทั้งหมดล้วนเป็นผู้อพยพมาจากประเทศเพื่อนบ้านและส่วนใหญ่ยังเป็นกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในบริเวณที่เรียกว่า “กลุ่มบ้านบนเนิน” ซึ่งเป็นกลุ่มบ้านที่อยู่ถัดมาด้านในจากแนวถนนหลักของหมู่บ้าน ขณะที่ถัดลงไปอีกก็จะเป็นอีกกลุ่มบ้านที่เกิดขึ้นภายหลังและถูกเรียกว่า “กลุ่มบ้านใหม่ทุ่งนา” (กลุ่มบ้านที่มาจากการซื้อที่ดินและจัดสรรให้ชาวบ้านที่ต้องการอยู่อาศัย อันเป็นการดำเนินการช่วยเหลือของเจ้าอาวาสวัดห้วยกบ หรือพระครูพิทักษ์กาญจนธรรม) โดยกลุ่มผู้อาศัยของทั้งสองกลุ่มบ้านจะมีเงื่อนไขที่แตกต่างไปจากกลุ่มผู้คนกลุ่มแรก (กลุ่มที่อพยพมาจากการสร้างเขื่อน) สำหรับบ้านบนเนินแล้วพื้นที่บริเวณดังกล่าวเดิมเป็นพื้นที่จัดสรรชดเชยให้กับกลุ่มคนที่ได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อน ภายหลังได้ถูกแบ่งขายให้กับกลุ่มผู้อพยพโดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์มอญจากประเทศเพื่อนบ้าน จนทำให้พื้นที่ที่เคยถูกมองว่ามีข้อจำกัดเนื่องจากลาดเอียงนั้นกลายเป็นพื้นที่อยู่อาศัยที่มีความหนาแน่นและต่อมาได้กลายเป็นพื้นที่ที่มีราคาสูงที่สุดในหมู่บ้าน

ที่ดินที่ถูกแบ่งขายบริเวณบ้านบนเนิน ส่วนใหญ่ได้ถูกซื้อโดยกลุ่มคนมอญจากการที่พวกเขาจะพยายามเก็บรวบรวมเงินหรือรวมกลุ่มพี่น้องเครือญาติเพื่อร่วมกันซื้อที่ดิน เมื่อซื้อที่ดินแปลงหนึ่งได้ก็จะแบ่งที่ดินแปลงนั้นด้วยการปลูกสร้างบ้านที่อาจจะมากกว่าหนึ่งหลังสำหรับหลายครอบครัวบนพื้นที่แปลงเดียวกัน ต่อมาเมื่อบริเวณพื้นที่บ้านบนเนินมีการอยู่อาศัยมากจนที่สุดกลายเป็นพื้นที่ที่มีความหนาแน่นที่สุดในบ้านห้วยกบ อย่างไรก็ตามแออัดของพื้นที่ในการอยู่อาศัยดังกล่าวเริ่มคลี่คลายลงภายหลัง ปี พ.ศ. 2553 เมื่อเจ้าอาวาสวัดห้วยกบรูปปัจจุบัน ได้ดำเนินการจัดสรรที่ดินแห่งใหม่ในหมู่บ้านที่ถูกเรียกว่า “บ้านใหม่ทุ่งนา” ซึ่งตั้งอยู่ก่อนทางเข้า

หน่วยจัดการป่าลุ่มน้ำของกาเรียวประมาณ 500 เมตร เพื่อให้เป็นที่อยู่อาศัยของชาวบ้านที่ยากจน ไม่มีที่อยู่ ทำให้กลุ่มคนพลัดถิ่นทั้งคนมอญ (ซึ่งเป็นกลุ่มที่ใหญ่ที่สุดในบ้านใหม่ทุ่งนา) กะเหรี่ยงและพม่า ได้เข้ามาอยู่อาศัย ภายใต้เงื่อนไขที่ต้องทำสัญญาเช่ากับทางวัดในขนาดพื้นที่แปลงละ 48 ตารางวา/ครอบครัว ในราคาค่าเช่าปีละ 120 บาท รวมไปถึงเงื่อนไข “ห้ามทะเลาะวิวาทกันทั้งในครอบครัวและเพื่อนบ้าน การห้ามซื้อห้ามขาย ห้ามเสพย์ ยาเสพติดและเหล้า” ซึ่งแม้ว่าด้านสาธารณูปโภคจะมีเพียงน้ำประปา ขณะที่ไฟฟ้านั้นยังไม่มี การเกิดขึ้นของกลุ่มบ้านใหม่ทุ่งนาจึงกลายเป็นสิ่งที่เข้ามาช่วยแก้ปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัยของผู้คนในหมู่บ้านได้อย่างมาก

“พอจัดสรร (หมายถึงมีการจัดสรรที่บ้านทุ่งนาให้คนไม่มีที่ดินไปขอเช่าอยู่อาศัย) ก็ละลายหมด คนที่ซื้อแล้วก็มียู่ถาวรที่อยู่บ้านใหม่ทุ่งนา พวกเขาก็ญาติๆ กัน พวกเขาก็ประหยัด เก็บเงินเก็บทองซื้อที่ได้แปลงหนึ่งพี่น้องก็แบ่งกันปลูกบ้าน มีญาติก็มาอยู่กัน เมื่อก่อนอยู่กันหนาแน่น คนมอญเขาจะมากันเยอะ เพราะหลวงพ่อกำนธนาพรคนมอญ ทั้งคนมอญที่อยู่ท้ายสวน (เป็นลูกจ้างและปลูกที่อยู่ในสวนของเจ้าของที่ดินที่ตนรับจ้าง) และคนบ้านบนเนินเขาก็ไปกัน ที่นี้บ้านบนเนินก็ไม่แออัดละ” กาญจน⁷ (นามสมมติ, สัมภาษณ์)

ข้อมูลที่สะท้อนความหมายที่มีต่อบ้านช่วยกบผ่านการบอกเล่าถึงประสบการณ์และความทรงจำของคนกลุ่มนี้ มักมีความสอดคล้องในทำนองเดียวกัน ภายใต้สาเหตุของการเข้ามาในชุมชน หากแตกต่างกันไปในรายละเอียด ขณะที่วิธีการข้ามผ่านพรมแดนระหว่างรัฐในความคิดโดยทั่วไปอาจให้ความรู้สึกถึงความละเอียดรอบคอบหรือขั้นตอนการตรวจสอบระหว่างการข้ามพรมแดนที่รัดกุม หากแต่สำหรับผู้อพยพหรือกลุ่มคนพลัดถิ่นในบ้านช่วยกบแล้วการข้ามผ่านพรมแดนด้วยเท้าที่

⁷ ข้าราชการครู

ไม่มีเส้นกันแบ่งใดๆ ดูเหมือนเป็นสิ่งที่ตรงข้ามกับขั้นตอนการคัดกรองระหว่าง
พรมแดนตามความคิดในข้างต้น โดยเฉพาะข้อมูลที่พบว่าบ้างเดินเท้าในป่าเพียง
ลำพัง บ้างมากับเพื่อน บ้างมากับครอบครัวและอีกไม่น้อยที่ต้องอุ้มหรือสะพายลูก
เล็กๆ ยังไม่นับรวมกับการตอบคำถามทหารตามหน่วยต่างๆ ที่ทำหน้าที่เฝ้าระวังตาม
แนวชายแดน ด้วยการบอกเพียงว่า “ไปเยี่ยมญาติ” “ไปทำงาน” สิ่งเหล่านี้ดูเหมือนว่า
ง่ายตายจนทำให้บางคนนับสิบหรือยี่สิบปีที่ผ่านมาพวกเขาก็ไม่เคยกลับไปยัง
ภูมิลำเนาที่จากมาอีกเลย

“เดินมาจากพม่า มากับเพื่อน 2 คน มาตั้งแต่อายุ 15 (ปัจจุบันอายุ
64 ปี) ตอนนั้นกับเพื่อนแค่อยากมาเที่ยว เพราะอยู่ทางโน้น
ทำงานได้เงินน้อย เดินมากับเพื่อนสองคน เอาข้าวสารกับหม้อมา
ไม่มีเงินติดตัวเลย เดินๆ ก็เจอคนอื่นๆ เดินในป่าอยู่ 3 คืน เดิน
มาถึง เสน่ฟ่อง แล้วก็มาสังขละ.....ต้องหนีทหารพม่า เพราะ
มันจะมาจับให้เดินนำทหารให้แบก แต่ตัวเองหนีได้ คนที่โน้นเขา
จะรู้พอทหารพม่าขึ้นมาเขาก็หนีไปอยู่ในป่ากัน เหลือแต่ผู้หญิง
มันจับผู้ชาย ให้นำทาง ให้แบกของ” ข้า⁸ (นามสมมติ, สัมภาษณ์)

“พ่อแม่มาจากย่างกุ้ง ที่รู้จักแต่ว่าไม่มีที่ดินไม่มีที่ทำกินเลยมาที่
เมะล่าย พ่อทำกินไม่ได้ไม่มีที่ก็เดินทางมาที่นี่ ตอนที่มาก็มี
พ่อแม่กับน้อง ต้องเดินมาแล้วอยู่ในป่า ตอนนั้นยังเด็ก จำได้ว่า
เวลานอน จะนอนข้างลำห้วย เดินมาแบบนั้น พอเจอทหารถาม
ไปไหนก็บอกว่า ไปแป็บเดียว เขาก็ให้มา มาถึงลือคคะนี มา
ใหม่ๆ นะลำบาก อยู่ที่นี่แล้ว ครู(ครูต๋าว) มาตามให้ไปเรียน
หนังสือ พ่อแม่ก็ไม่ให้ไปกลัว เห็นทหารคนไทยยังกลัวเรายังวิ่ง
หนี” เม เม⁹ (นามสมมติ, สัมภาษณ์)

⁸ ชาย ชาวกะเหรี่ยง อายุ 64 ปี

⁹ หญิง ชาวพม่า วัย 34 ปี

ขณะที่สาเหตุของการเข้ามานั้นแม้จะมีความหลากหลายต่างกันไปตามแต่ละช่วงเวลา ที่สะท้อนให้เห็นถึงปัจจัยที่ร่วมกันอยู่สองประการ คือ การอพยพอันเนื่องมาจากการสู้รบและความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่างๆ ของประเทศเพื่อนบ้านกับการอพยพอันเนื่องมาจากปัญหาทางเศรษฐกิจและการทำกิน โดยสาเหตุในส่วนหลังนั้นพบว่าบางครั้งเป็นผลที่เกิดขึ้นเกี่ยวเนื่องจากสาเหตุแรกหรือการสู้รบด้วยเช่นกัน

“มาตั้งแต่อายุ 16 (ปัจจุบันอายุ 53 ปี) เป็นมอญอยู่ที่เมืองเมียวดี มากับเพื่อนเป็นวัยรุ่นก็เดินกันนอนในป่ากัน 3 วัน มาเมืองไทยอยู่ที่ปะไรโหนก 8 ปี (หมู่บ้านใกล้เคียงกับห้วยกบ) ที่มาเพราะทหารมอญกับพม่ารบกัน พอทหารพม่ายิงกับทหารมอญเราก็ต้องคอยหลบ ก็ต้องหนี อยู่ที่เราไม่ได้หอรอก อยู่ที่นี่ยังได้ทำงาน มากี่ทำงานกับคนมอญ เป็นผู้ขายอยู่ยากถูกจับไปแบกลูกปิ่น ทหารพม่ารู้ว่าเราเป็นมอญก็จะทำ” อาชี (นาม¹⁰สมมติ)

“อยู่ที่โน่นทำกินยาก ทำกินก็ไม่พอ หางานก็ยาก เมืองไทยอยู่สนุก ทำอะไรก็ได้กินง่าย พม่าสนุกตอน 10 ปีมานี้ เมื่อก่อนไม่สนุก คนที่โน่นก็มาที่นี่ ทำอะไรก็ได้ อยู่ที่นี่ทำได้ สมัยนั้นค่าแรงที่โน่นทำทั้งวันได้เจ็ดบาท มาที่นี่ทำได้ 15 บาท 20 บาท” เนมิท¹¹ (นามสมมติ, สัมภาษณ์)

ข้อมูลทั้งจากคนในพื้นที่และผู้พลัดถิ่นเล่าสอดคล้องกันว่า เมื่อแรกมาอยู่ในบ้านห้วยกบผู้อพยพจากประเทศเพื่อนบ้านบางส่วนอาศัยทำงานรับจ้างที่มีในพื้นที่โดยส่วนใหญ่เป็นแรงงานภาคการเกษตรและใช้พื้นที่ท้ายสวนของบ้านนายจ้าง

¹⁰ ชาย ขวามอญจากประเทศเพื่อนบ้าน อายุ 53 ปี

¹¹ หญิงขวามอญ อายุ 63 ปี เป็นผู้อพยพที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี เธอและครอบครัวยังมีบ้านและที่ดินอยู่ในฝั่งประเทศพม่า

เป็นที่อยู่อาศัย แม้ภายหลังจะพบว่าบางส่วนก็ไปทำงานภายนอกหมู่บ้านทั้งในอำเภอ และที่ไกลออกไป ข้อจำกัดในการทำมาหากินของคนกลุ่มนี้จะสัมพันธ์ไปตาม กฎหมายที่ถูกกำหนดไว้ ทำให้พวกเขาขาดสิทธิต่างๆ ซึ่งต่างไปจากผู้ที่มิสถานะเป็น พลเมืองหรือมีบัตรประชาชน ทั้งนี้ พวกเขาไม่มีโอกาสในการถือครองที่ดินหรือ ทรัพยากรต่างๆ รวมถึงเข้าไม่ถึงสวัสดิการพื้นฐานที่จำเป็น สิ่งเหล่านี้ทำให้พวกเขา ขาดความมั่นคงในการดำเนินชีวิต คำบอกเล่าเกี่ยวกับการทำมาหากินที่ได้รับส่วน ใหญ่จะวนเวียนอยู่กับทำงานรับจ้างที่มีทั้งในหมู่บ้านและใกล้เคียง ภาพที่เห็นอีก ประการคือการทำไม้กวาดดอกหญ้า ซึ่งพบว่า เป็นอาชีพส่วนใหญ่ของคนที่นี่ จนมี การกล่าวอ้างกันว่า บ้านห้วยกบเป็นหนึ่งในแหล่งผลิตไม้กวาดดอกหญ้าที่ใหญ่ที่สุด ของประเทศ ทำให้สามารถพบผู้เป็นนายทุนผลิตและจำหน่ายหลายราย ซึ่งโดยมาก เป็นกลุ่มคนไทย ไทย-กะเหรี่ยงได้ในหมู่บ้าน ตามครัวเรือนต่างๆ รวมทั้งที่อยู่อาศัย ของคนพลัดถิ่นจึงสามารถพบเห็นพวกเขานั่งเย็บไม้กวาดเป็นปกติ ทั้งผู้ชาย ผู้หญิง คนสูงอายุ หนุ่มสาว รวมถึงเด็กๆ ที่ยังอยู่ในวัยชั้นประถม อาชีพรับจ้างที่เกี่ยวกับการ ทำไม้กวาดจึงเป็นอีกแหล่งอาชีพหลักๆ ที่ผู้อพยพสามารถใช้พึ่งพิงเป็นแหล่งที่มา ของรายได้

การพลัดถิ่นเข้ามาในพื้นที่ด้วยเงื่อนไขที่หนีไม่พ้นความสัมพันธ์กับ เศรษฐกิจ จึงทำให้เห็นได้ว่าพวกเขามีความมั่นคงในชีวิตไม่มากนัก แต่กระนั้นพวกเข าโดยส่วนใหญ่กลับให้ข้อมูลว่าการดำเนินชีวิตที่บ้านห้วยกบนั้นเป็นโอกาสหรือมี โอกาสที่ดีกว่าเมื่อเทียบกับสาเหตุที่ทำให้พวกเขาต้องอพยพมา หลายต่อหลายคนยัง คงแสดงเจตจำนงที่จะอาศัยภายใต้เงื่อนไขของบริบทหรือข้อจำกัดต่างๆ ในปัจจุบัน มากกว่าที่จะแสดงความต้องการกลับไปยังภูมิลำเนาเดิมของตนเอง บ้านห้วยกบของ พวกเขาจึงจะเป็นโอกาสและทางเลือกของชีวิตที่ดีกว่าเมื่อเทียบกับอดีต อาจจะมี บ้างแต่ก็เพียงรายเดียวของผู้ให้ข้อมูลกลุ่มนี้โดยเธอกล่าวในทำนองที่ว่า เธออยากจะ กลับไปที่บ้านเดิมเพราะข้อจำกัดมากมายทำให้เธอไม่สามารถถือครองทรัพย์สินทาง เศรษฐกิจและการทำกินได้ดังเช่นคนอื่นๆ แต่นั่นก็เพราะว่าเธอมีฐานะที่ดีกว่าเพื่อน บ้านหรือกลุ่มคนพลัดถิ่นด้วยกันและเธอยังคงมีทรัพย์สินทั้งที่ดินและบ้านอยู่ใน ประเทศที่เธอจากมา

เมื่อพิจารณาช่วงเวลาที่แตกต่างกันในการอพยพของคนกลุ่มนี้จะพบว่า แม้ทั้งหมดจะให้ข้อมูลที่สอดคล้องกันถึงสาเหตุและความคาดหวังที่จะดำเนินชีวิตต่อไปในบ้านห้วยกบ สำหรับผู้ที่อาศัยบริเวณบ้านบนเนิน โดยส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้อพยพที่เข้ามาในที่หรือประเทศไทยนานกว่า 10-30 ปี หรือกว่านั้น พวกเขาบางคนครอบครัวมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้นรวมทั้งลูกหลานในรุ่นต่อมาได้รับสิทธิ์ตามกฎหมายในฐานะพลเมืองไทย (มีบัตรประชาชน) ทำให้สามารถพบเห็นถึงความมั่นคงเกิดขึ้นในชีวิตของพวกเขา เช่น การซื้อที่ดินสำหรับปลูกบ้านเพื่ออยู่อาศัยและทำกิน การซื้อรถยนต์หรืออื่นๆ ในส่วนนี้อาจกล่าวได้ว่ากลายเป็นรูปธรรมของตัวอย่างให้กับผู้อพยพที่เข้ามาอาศัยในภายหลังซึ่งคนกลุ่มนี้จะอาศัยอยู่บริเวณบ้านใหม่ทุ่งนาและแม้พวกเขาจะยังคงวนเวียนเผชิญกับข้อจำกัดในทางเศรษฐกิจ แต่ภาพที่เกิดขึ้นกับกลุ่มผู้อพยพก่อนหน้านี้ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ที่บ้านบนเนินกลายเป็นแรงผลักดัน

อนาคต ภาพลักษณ์ของผู้อพยพซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์มอญจึงมักจะถูกกล่าวถึงจากกลุ่มคนไทยและอื่นๆ ในหมู่บ้าน ว่าเป็นกลุ่มที่มีธัญสัทธ อดออม และมีความอดทนมาก เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มคนอื่นๆ ในหมู่บ้าน

“สังคมของพวกเขาอาจจะใหญ่ ทำให้พวกเขามีการแข่งขันกันสูงหรือเปล่าไม่รู้แน่ แต่คนมอญที่นี่เขาจะแข่งกันรวย แข่งกันทำมาหากิน เขาอดทน เขายยันมาก/เขาไม่ได้ด้อยนะ โอกาสเขาสูงขึ้นเรื่อยๆ พอเขามีบัตร เขาก็ซื้อที่ปลูกบ้าน มีรถ มอญเขายยันทำมาหากิน ยยันกว่าคนไทย คนไทยมีแต่ขาย (ที่ดิน) แต่คนมอญพอมีบัตรก็ซื้อที่ดิน” (สัมภาษณ์, กาญจนนา (นามสมมติ))

ด้วยเหตุนี้สำหรับกลุ่มคนพลัดถิ่นแล้ว บ้านห้วยกบจึงเป็นเสมือนพื้นที่ของความหวังในชีวิต แม้ว่าโอกาสในเรื่องการถือครองและเข้าถึงทรัพยากรต่างๆ จะอยู่บนข้อจำกัดในปัจจุบัน แต่การเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตนั้นแม้จะยังเป็น

ปลายทางที่พวกเขาเฝ้ารอ แต่อย่างน้อยก็ทำให้พวกเขามีความหวัง สิ่งที่พวกเขาเผชิญในปัจจุบันทำให้ภาพของประสบการณ์ในอดีตที่ยากลำบากปรากฏตัวขึ้นแล้วนำมาสู่การเปรียบเทียบกับการใช้ชีวิตอยู่ที่บ้านห้วยกบ ที่อย่างน้อยก็มีโอกาสและความหวังที่ไม่ได้ปิดตาย คำว่า “สนุก” ถูกบอกเล่าผ่านข้อมูลเมื่อถามถึงและเปรียบเทียบกับชีวิตระหว่างปัจจุบันกับอดีต คำตอบที่ว่า “อยู่ที่นั่นสนุก” “อยู่ที่นั่นไม่สนุก” จึงเป็นสิ่งที่ตอกย้ำให้เห็นถึงความหมายของบ้านห้วยกบที่พวกเขามีหรือรู้สึกได้เป็นอย่างดี

นอกจากกลุ่มผู้พลัดถิ่นแล้วยังมีอีกสองกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่แม้จะมีจำนวนไม่มากในการอยู่อาศัยที่บ้านห้วยกบ แต่ทั้งสองกลุ่มนี้ก็มีเงื่อนไขและสาเหตุการเข้ามาอาศัยในชุมชนแตกต่างกันออกไปจากคนกลุ่มอื่นที่กล่าวมาแล้ว กล่าวคือ พวกเขา นอกจากจะไม่ได้เกี่ยวข้องกับการอพยพเนื่องจากผลกระทบจากการสร้างเขื่อนและไม่ได้มีเงื่อนไขมาจากการพลัดถิ่นหรืออพยพมาจากประเทศเพื่อนบ้าน คนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นเจ้าของพื้นที่หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับรัฐ ดังเช่น ครู ผู้ใหญ่บ้าน (เดิมเป็นทหารเกณฑ์ที่มาปฏิบัติหน้าที่ในเขตพื้นที่กองแต่งงานและตั้งรกรากในบ้านห้วยกบ) หรือเจ้าอาวาส แม้พวกเขาจะอาศัยอยู่ในชุมชนมานานกว่า 10-20 ปี ในทางหนึ่งข้อมูลเกี่ยวกับหมู่บ้านของพวกเขาไม่แตกต่างไปจากข้อมูลคำบอกเล่าจากเอกสารหรือหนังสือที่กล่าวถึงประวัติในหมู่บ้าน ความทรงจำที่พวกเขามีถูกบอกเล่าผ่านความคิดและความรู้สึก โดยบ้านห้วยกบในอดีตที่พวกเขาบอกเล่าคือ พื้นที่ที่ห่างไกลความเจริญ แม้จะไม่เคยมีความรุนแรงในพื้นที่แต่เรื่องเล่าเกี่ยวกับเสียงระเบิดและการต่อสู้จากประเทศเพื่อนบ้านก็เป็นสิ่งที่ถูกอ้างถึง ภาพในปัจจุบันทั้งโรงเรียน วัดและหลายๆ สถานที่ มีการติดตั้งเสาอากาศเพื่อรับสัญญาณโทรศัพท์ทำให้โทรศัพท์มือถือที่กลายเป็นสิ่งจำเป็นไม่ต่างไปจากโทรศัพท์บ้านที่อยู่ติดกับที่ ซึ่งเป็นอีกตัวอย่างที่พวกเขามักหยิบยกมาบอกเล่าในทำนองว่า แม้ในปัจจุบันสภาพของบ้านห้วยกบมีการเปลี่ยนแปลงไปโดยสะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาที่มากขึ้นจากอดีต แต่กระนั้นก็ไม่ได้หมายความว่าสาธารณูปโภคต่างๆ จะเข้าถึงภายในชุมชนทั้งหมด คนในชุมชนที่ต่างมีมือถือส่วนใหญ่ก็จะสามารถใช้ได้เฉพาะเมื่ออยู่ในพื้นที่อื่นๆ นอกหมู่บ้าน หรือเด็กๆ ที่มีโทรศัพท์ต่างมุ่งดูเพื่อนเล่นเกมหรือสื่อออนไลน์จากโทรศัพท์ที่ในบริเวณโรงเรียนหรือศูนย์เด็กเล็กที่ปล่อยสัญญาณไวไฟให้พวกเขาเชื่อมต่อได้เป็นบางเวลาเท่านั้น

นอกจากนี้ตัวตนของคนในกลุ่มนี้ก็มักจะบอกเล่าเชื่อมโยงตนเองเข้ากับการทำหน้าที่ในหมู่บ้านในทำนองที่ว่า เมื่อต้องมาอยู่ในพื้นที่ ความเป็นไปในชุมชนขณะนั้นทำให้พวกเขาต้องทุ่มเทการทำหน้าที่ของตนเองให้เป็นส่วนหนึ่งของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนตามหน้าที่ของพวกเขา ดังเช่น กรณีเจ้าอาวาสวัดห้วยกบกับการทำโครงการจัดสรรที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยของผู้ไร้ที่อยู่อาศัยในหมู่บ้านหรือครูใหญ่ที่เธออยู่ในพื้นที่มาเกือบสามสิบปีนับตั้งแต่บรรจุเข้ารับราชการครูครั้งแรก

ในอีกกลุ่มแม้จะมีไม่มากนักและเพิ่งเข้ามาอยู่ในชุมชนในช่วงสิบปีหลัง คนกลุ่มนี้มาจากหลากหลายภูมิภาค โดยส่วนใหญ่พวกเขาเป็นเกษตรกรในพื้นที่ทางภาคใต้ เข้ามาซื้อที่ดินกับคนในพื้นที่ เพื่อการลงทุนปลูกพืชเศรษฐกิจ อย่างปาล์ม ยางพารา เป็นต้น โดยมองว่าราคาที่ดินที่ห้วยกบนี้ถูกกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับที่ดินในภูมิลำเนาเดิม อีกทั้งมีแรงงานรับจ้างในพื้นที่ที่ทำให้เอื้ออำนวยต่อการลงทุน คนกลุ่มนี้อาจจะตั้งบ้านเรือนอยู่ในบริเวณเดียวกับคนในชุมชนอื่นๆ แต่จากข้อมูลพบว่าพวกเขาไม่ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ กับชุมชนมากนัก บ้านห้วยกบสำหรับคนกลุ่มนี้จึงเป็นพื้นที่ที่มีความหมายไม่ต่างไปจากกลุ่มผู้อพยพจากประเทศเพื่อนบ้านในเรื่องโอกาสทางเศรษฐกิจ เรื่องของความท้าทายหรือเป็นโอกาสใหม่ในการลงทุน ภายใต้ทรัพยากรทางเศรษฐกิจที่พวกเขามี หากแต่ความแตกต่างที่พวกเขามีเมื่อเทียบกับผู้พลัดถิ่นคือเรื่องของความมั่นคงจากการถือครอง/การมีอยู่ของทรัพยากรและสิทธิต่างๆ ตามกฎหมาย เงื่อนไขเหล่านี้จึงทำให้บ้านห้วยกบเป็นพื้นที่ที่มีความหมาย คล้ายเป็นทางเลือกหรือช่องทางใหม่ทางเศรษฐกิจ ขณะที่ผู้พลัดถิ่นอาจให้ความหมายที่รวมไปถึงความมั่นคง โอกาสและการอยู่รอดของชีวิต ความแตกต่างในส่วนนี้แม้จะดำรงอยู่บนความสัมพันธ์ของเงื่อนไขทางเศรษฐกิจที่เหมือนกันแต่ก็ทำให้ความหมายต่อบ้านห้วยกบแตกต่างออกไปบนเงื่อนไขของความรู้สึกที่มีต่อสิ่งที่เผชิญอยู่

4. บทส่งท้าย: ความหมายของบ้านห้วยกบกับการปรากฏตัวของความทรงจำ

ความแตกต่างของความหมายที่มีต่อบ้านห้วยกบ ในเบื้องต้นอาจพบว่ามี ความสัมพันธ์กับเงื่อนไขและสาเหตุของการเข้ามาในพื้นที่ที่แตกต่างกันไป ขณะที่ใน

อีกด้านที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนคือ ความหมายที่ปรากฏในแต่ละกลุ่มนั้นมีความสัมพันธ์กับความคิด ความรู้สึกที่มีต่อสิ่งที่พวกเขากำลังเผชิญในปัจจุบัน ดังจะเห็นได้ว่าไม่ว่าจะเป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลกลุ่มใดก็ตามพวกเขาล้วนแล้วแต่ต้องประสบกับข้อจำกัดหนึ่งๆ ในปัจจุบันและข้อจำกัดที่พวกเขาเผชิญอยู่ได้กลายเป็นเงื่อนไขสำคัญต่อจุดเริ่มต้นของการรื้อฟื้นความทรงจำภายใต้เรื่องราวหรือบริบทหนึ่งๆ ดังเช่นที่ปรากฏทั้งในกลุ่มผู้อพยพอันเนื่องมาจากการสร้างเขื่อนต่อข้อจำกัดในเรื่องของการถือครองที่ดินและการเข้าถึงทรัพยากรที่แม้พวกเขาจะมีชีวิตความเป็นอยู่ที่สะดวกสบายจากสาธารณูปโภคพื้นฐานที่ดีขึ้นกว่าเมื่อครั้งอยู่ที่หมู่บ้านเดิม แต่กระนั้นพวกเขายังคงรู้สึกถึงความยากลำบากกว่าในการดำเนินชีวิตกับหนทางที่มีจำกัดในโอกาสทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะปัจจัยในการผลิตอย่างที่ดิน ซึ่งแตกต่างไปจากเมื่อครั้งอยู่ที่ชิม่องทะ ภาพความหมายของห้วยกบที่แม้จะเป็นจุดเริ่มของการนำไปเปรียบเทียบหรือทำให้ภาพของบ้านชิม่องทะก่อตัวขึ้นมาแต่ก็ดูเหมือนว่าสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับความคิดความรู้สึกของพวกเขาต่อห้วยกบเองไม่อาจเปรียบเทียบได้กับความสุขของการดำเนินชีวิตและโอกาสในทางเศรษฐกิจเหมือนเมื่ออดีต ขณะที่กลุ่มผู้พลัดถิ่นจากประเทศเพื่อนบ้านที่แม้พวกเขาจะต้องดำเนินชีวิตภายใต้ข้อจำกัดทางกฎหมายและสิทธิต่างๆ ส่งผลให้พวกเขาต้องดิ้นรนในการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของข้อจำกัดในต้นทุนทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม แต่เงื่อนไขที่พวกเขาเผชิญในบ้านห้วยกบดังกล่าวก็ยังให้ดูเหมือนมีความหมายที่เกี่ยวข้องกับความหวังและโอกาสที่ดีกว่าอดีตที่พวกเขาเคยเผชิญ ความทรงจำของพวกเขาในส่วนนี้จึงเผยให้เห็นถึงความยากลำบากของชีวิตที่เกิดขึ้นก่อนหน้าและยังรวมไปถึงความของบ้านห้วยกบในปัจจุบันด้วย

ความหมายของบ้านห้วยกบที่มีความแตกต่างกันออกไปจึงแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์บนเงื่อนไขต่างๆ ดังเช่น ความหลากหลายในประสบการณ์และความคิด/ ความรู้สึกต่อสิ่งที่พวกเขาเผชิญ สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่นำไปสู่การก่อตัว/ รื้อฟื้นให้ความทรงจำเกิดขึ้น นอกจากนี้แล้วข้อสังเกตที่พบของทั้งกลุ่มหลักทั้งสองกลุ่มภายใต้การให้ความหมายและความทรงจำที่แตกต่างกันนั้น คือ ไม่ว่าพวกเขาจะมีประสบการณ์ ความคิด ความรู้สึกต่อเงื่อนไขและสิ่งที่ต้องเผชิญอย่างไร ทั้งหมดล้วนแสดงให้เห็นถึงข้อเท็จจริงร่วมกันต่อเหตุการณ์ที่ทำให้มาอยู่อาศัยที่บ้านห้วยกบว่า มี

สาเหตุมาจากการถูกระงับหรือจัดการโดยรัฐ หรือกล่าวได้ว่าเป็นอำนาจในระดับโครงสร้างของรัฐที่มีอิทธิพลและเป็นเงื่อนไขให้พวกเขาต้องมาอาศัยในบ้านห้วยกบ ขณะเดียวกันภาพและข้อมูลความทรงจำที่เกิดขึ้นปัจจุบันเป็นเงื่อนไขสำคัญของการรื้อฟื้นความทรงจำให้เกิดขึ้น จนกล่าวได้ว่าแม้ความคิดความรู้สึกต่อสิ่งที่พวกเขาเผชิญจะมีความแตกต่างกันไป แต่กระนั้นบ้านห้วยกบที่จัดได้ว่าเป็นพื้นที่ดำรงชีวิตหรือเป็นองค์ประกอบหลักของการใช้ชีวิตในปัจจุบัน ซึ่งหากเรายอมรับว่าความทรงจำนั้นมีจุดเริ่มต้นจากปัจจุบันแล้ว บ้านห้วยกบก็คงเป็นพื้นที่ที่ทำหน้าที่เป็นเสมือนแหล่งความทรงจำของพวกเขาด้วยเช่นกัน เพราะความทรงจำที่เกิดขึ้นตามมานั้นล้วนแล้วแต่มีจุดเริ่มต้นจากความสัมพันธ์ที่พวกเขามีต่อบ้านห้วยกบในปัจจุบันนั่นเอง

บรรณานุกรม

- โครงการบัณฑิตศึกษาสาขาวิชาการใช้ที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน. [ม.ป.ป.]. **บันทึกข้อมูลการฝึกปฏิบัติภาคสนาม ระดับบัณฑิตศึกษา สาขาการใช้ที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน.** [ม.ป.ท]: [ม.ป.ง.] จุฬารัตน์ ดำรงวิจิตรธรรม. (2552). **การซ่อมสร้างประวัติศาสตร์และความทรงจำหลอน : การศึกษากิจกรรมจากความทรงจำกรณี “ถังแดง” ในชุมชนลำสินธุ์ อำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง.** (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่).
- สมชาย สุขศรี. (2554). **ประวัติหมู่บ้าน ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี.** [ม.ป.ท.]: [ม.ป.ส.]
- อังกูร หงษ์คณาคราะห์. (2552). **เรื่องเล่าจากสหาย : รูปแบบและการปรากฏตัวของ ความทรงจำร่วมจากชุมชนอดีตแนวร่วม พคท.** (วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).

- Halbwachs, Maurice. (1992). **On the Collective Memory**. Edited and Translated by Lewis A. Coser. Chicago : The University of Chicago.
- Lavabre, Marie Claire. (2008). **For a Sociology of Collective Memory**. Retrieved from <http://cnrs.fr/cw/en/pres/compress/memoire/lavabre.htm>.
- Misztal, Barbara A. (2003). **The Theories of Social Remembering**. Philadelphia : Open University.
- Nora, Pierre. (1989). **Between Memory and History: Les Lieux de Memoire. Representation, 26**, 7-25.
- Nora, Pierre. (1992). **General Introduction : Between Memory and History, Rethinking the French Past of Memory Volume : Conflict and division**. Translated by Arthur Goldhammer. New York : [n.p.]
- Wertsch, James V. and Roediger, III, Henry L. (2006). **Collective Memory: Theoretical and Empirical Approaches**. Retrieved from http://artsci.wustl.edu/~ppri2file/wertsch_paper1.pdf.

Translated Thai References

- Angkoon Hongkananukraw. (2009). **The Narratives from CPT Comrades Forms and Emergence of Collective Memory**. (Thesis for Master's Degree, Thammasat University).
- Graduate Program of Sustainable Land Use and Natural Resource Management. [n.d]. **Field Note from Practice. Graduate College Program of Sustainable Land Use and Natural Resource Management, Kasetsart University**. [n.p.].

Jularat Damrongviteetham. (2009). **Historical reconstruction and haunted memories : a study of activities based on memories of the Red Barrel incident in Lamsin Community, Srinagarindra District, Phatthalung Province.** (Thesis for Master's Degree, Chiangmai University).

Somchai Sooksri. (2011). Hisory of village Hnongloo Sub-District, Sangkhlaburi District, Kanchanaburi Province. [n.p.].

ผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์

พระครูพิทักษ์ญาณธรรม (เจ้าอาวาสวัดห้วยกบ)		อายุ 58 ปี
กาญจนา (นามสมมติ)	เพศหญิง	อายุ 48 ปี
ขำ (นามสมมติ)	เพศชาย	อายุ 64 ปี
ชมพู่ (นามสมมติ)	เพศหญิง	อายุ 58 ปี
ดวงจันทร์ (นามสมมติ)	เพศหญิง	อายุ 44 ปี
เนมิท (นามสมมติ)	เพศหญิง	อายุ 63 ปี
เมเม (นามสมมติ)	เพศหญิง	อายุ 34 ปี
เลต่อง (นามสมมติ)	เพศชาย	อายุ 65 ปี
สมชาติ (นามสมมติ)	เพศชาย	อายุ 44 ปี
สมศักดิ์ (นามสมมติ)	เพศชาย	อายุ 56 ปี
อร (นามสมมติ)	เพศหญิง	อายุ 61 ปี
อ่องท่าย (นามสมมติ)	เพศชาย	อายุ 33 ปี
อ่องทู่ (นามสมมติ)	เพศชาย	อายุ 50 ปี
อาซี (นามสมมติ)	เพศชาย	อายุ 53 ปี
อำนวย (นามสมมติ)	เพศชาย	อายุ 55 ปี